11.10.2018 Dnro 393/D.a.4/2018

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto

Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Teema: Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tilanne ja kehittämissuunnitelmat

Vuoden 2019 kielipesätoiminnan rahoituksen tarve

Saamelaiskäräjät esittää, että valtion talousarviossa opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta varataan vuodelle 2019 saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tukemiseen yhteensä 1 200 000 euroa. Kielipesien rahoitusta tulee nostaa esitetystä 1 100 000 eurosta 100 000 eurolla, jotta se säilyy vuoden 2018 rahoituksen tasolla, valtioneuvoston vuonna 2014 asettama tavoitetaso saavutetaan mahdollisimman pian ja kielipesätoimintaa päästään kehittämään Saamelaiskäräjien alaisuuteen.

Valtion talousarviossa on vuodesta 2011 lähtien osoitettu opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta määräraha saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaa varten. Vuodelle 2019 tehdyssä hallituksen esityksessä valtion talousarvioon on saamelaille kulttuuri- ja kielipesille varattu yhteensä 1 100 000 euroa, josta 850 000 euroa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa toteutettavaan kulttuuri- ja kielipesätoimintaan ja 250 000 euroa saamelaisten kotiseutualueen ulkopuoliseen kulttuuri- ja kielipesätoimintaan. Saamelaiskäräjät neuvottelee vuosittain kielipesätoimintaa järjestävien tahojen kanssa valtionavustusten jakamisesta ja tekee päätökset neuvoteltuaan kielipesätoimijoiden kanssa sen käytöstä.

Kielipesä on uhanalaisen vähemmistökielen ja kulttuurin elvytykseen tarkoitettu toimintamuoto, jossa käytetään kielikylpymenetelmää. Kielipesätoiminta on avainasemassa inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kielten säilymisen kannalta. Kielipesämenetelmä on vahvin mahdollinen pienille lapsille suunnattu kielenelvytysmenetelmä, jolla vähemmistökieli voidaan siirtää lapsille luonnolliseksi kieleksi kodin ulkopuolella. Valtioneuvosto on vuonna 2014 periaatepäätöksessään Saamen kielten elvyttämisohjelmasta ottanut tavoitteekseen kielipesätoiminnan rahoituksen kasvattamisen asteittain 1,4 miljoonaan euroon.

Vuodelle 2019 esitetystä saamelaisten kotiseutualueen avustuksesta rahoitettaisiin 10 kielipesää; joista 3 inarinsaamen ja 2 koltansaamen kielipesää Inarin kunnan alueella, 1 pohjoissaamen kielipesä Sodankylän Vuotsossa, 3 pohjoissaamen kielipesää Utsjoen kunnassa, 1 pohjoissaamenkielinen kielipesä Enontekiön Hetassa. Kotiseutualueen ulkopuolisesta avustuksesta rahoitettaisiin kolme pohjoissaamen kielipesää, joista 1 Sodankylän kirkonkylässä, 1 Rovaniemellä ja 1 Oulussa. Vuonna 2018 saamelaisten kulttuuri- ja kielipesärahoituksen määrä oli 1 200 000 euroa.

Kielipesätoimijoiden toimittamien hakemusten ja Saamelaiskäräjien laskelmien perusteella kulttuuri- ja kielipesien rahoitustarve vuodelle 2019 on yhteensä **1 212 631 euroa**, josta saamelaisten kotiseutualueen toimijoiden rahoitustarve on 834 199 euroa. Tähän tulee lisätä

Saamelaiskulttuurikeskus Sajos Tel. +358 (0)10 839 3100
FIN-99870 Inari
www.samediggi.fi etunimi.sukunimi@samediggi.fi

kielipesäkoordinaatiosta aiheutuvat kustannukset, 102 000 euroa, joka sisältää kielipesäohjaajan palkkauskulut ja kulut, jotka koituvat siitä selvitys- ja valmistelutyöstä, jota kielipesätoiminnan siirtäminen Saamelaiskäräjien alaisuuteen edellyttää. Yhteensä tämä tekee 936 199 euroa. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolisten kulttuuri- ja kielipesien rahoitustarve on 276 432 euroa.

Kielipesien rahoituksen nostaminen esitetystä 100 000 eurolla toisi kielipesärahoituksen samalle tasolle vuoden 2018 rahoitukseen verrattuna ja turvaisi jo olemassa olevien kielipesien toiminnan. Rahoituksen nostolla mahdollistettaisiin lisäksi kielipesätoiminnan saamenkielinen koordinointi, joka sisältää kielipesätoiminnan kehittämisen Saamelaiskäräjien alaisuuteen. Kielipesäohjaajan työ koostuu kielipesärahoituksen hallinnoinnista ja kielipesätoimijoiden pedagogisesta ohjaamisesta. Tämän lisäksi on tarve palkata toinen henkilö suunnittelemaan kielipesätoiminnan kehittämistä Saamelaiskäräjien alaisuuteen.

Kielipesätoiminnan siirtäminen Saamelaiskäräjien alaisuuteen

Saamelaiskäräjät hakee vuosittain opetus- ja kulttuuriministeriöltä valtionavustusta saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaan, joka sitten Saamelaiskäräjien toimesta myönnetään eteenpäin saamelaisten kielipesätoimintaa järjestäville tahoille, eli kunnille ja saamelaisyhdistyksille. Saamelaiskäräjien kokouksen 19.12.2016 hyväksymässä saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminnan pitemmän aikavälin suunnitelmassa on esitetty toimenpiteitä saamen kielen turvaamiseksi kulttuuri- ja kielipesätoiminnan kautta. Suunnitelman mukaan saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon (PeL121.4 §) toteuttamiseksi saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaa tulee kehittää siten, että toiminta kokonaisuudessaan siirtyy Saamelaiskäräjien alaisuuteen ja järjestämäksi.

Esitystä puoltaa se, että on tarve varmistaa kielipesätoiminnan pysyvyys ja pitkäjänteisyys. Nykyinen monitoimijamalli ei aina takaa palvelun laadukkuutta ja yhdenvertaisuutta esim. henkilöstön pysyvyyttä, toiminnan pitkäjänteisempää suunnittelua ja keskitettyä pedagogista kehittämistä. Nykyinen malli on myös tehnyt rahoituksen haku- ja myöntöprosessista hitaan ja kankean. On myös käynyt ilmi, että malli, jossa kielipesätoiminta on ollut yhdistyksien vastuulla, on yhdistyksien voimavaroihin nähden kohtuuton hallinnollinen taakka (mm. raskaat työnantajavastuut). Saamelaiskäräjillä olisi tarvittava hallinnollinen perusinfrastruktuuri valmiina, mutta nyt siirtämisen suunnitteluun tarvitaan lisää resursseja.

Asia on tullut ajankohtaiseksi senkin takia, että eräät kielipesätoimintaa järjestäneet tahot ovat Saamelaiskäräjille toimitetussa aloitteessa esittäneet, että saamelaisten kulttuuri ja kielipesätoiminta siirrettäisiin Saamelaiskäräjien alaisuuteen. Nämä nykyiset kulttuuri- ja kielipesätoimintaa järjestävät tahot ovat ilmaisseet, etteivät ole halukkaita ottamaan kielipesätoimintaa enää järjestettäväkseen. Tilanne on kriittinen, koska kunnat ovat ilmaisseet, ettei kielenelvytys kuulu heidän toimialaansa, eikä taas yhdistyksillä ole voimavaroja kyseisen toiminnan järjestämiseen. Tämä saattaisi uhata koko menestyksellistä saamen kielten kielenelvytystyötä. Täten olisi luonnollista, että Saamelaiskäräjät ottaisi vastuun toiminnan järjestämisestä.

Saamelaiskäräjät esittää, että nyt tulee aloittaa selvitys- ja suunnittelutyö saamelaisen kulttuuri- ja kielipesätoiminnan siirtämiseksi osaksi Saamelaiskäräjien toimintaa. Koska on kyse suuresta toiminnan laajentamisesta, tulee selvitys- ja suunnittelutyötä varten varata rahoitus yhden henkilön palkkaamiseksi kuuden (6) kuukauden ajaksi. Kustannukset tähän ovat noin 35 000 euroa ja tämä on otettu huomioon esityksessämme osana koordinaatiokuluja. Selvitystyö laadittaisiin vuoden 2019 aikana. Selvitystyössä keskeinen asia on selvittää kulttuuri- ja kielipesätoiminnan järjestämisen haasteet ja mahdollisuudet, ja siitä aiheutuvat kulut Saamelaiskäräjille. Jatkossa ensisijaisesti

kielipesätoiminnan rahoitus pitää turvata siirtymässä. Tämä lisäksi tarvitaan kuntien rahoitusosuuden kompensointi ja välttämätön hallinnollinen tuki Saamelaiskäräjille.

Selvitystyön tuloksesta ja rahoituksesta riippuen Saamelaiskäräjät voisi siirtyä porrastetusti järjestämään kielipesätoimintaa mahdollisesti 1.4.2020 alkaen. Vaiheittainen siirtyminen antaisi Saamelaiskäräjille aikaa totutella kielipesätoiminnan hallinnon järjestämiseen. Saamelaiskäräjät painottaa, että sekä selvitystyöhön että varsinaiseen siirtymiseen on syytä varata tarvittavat resurssit. Tämän lisäksi kielenelvyttämistoiminnan kehittämistä lainsäädännölliselle pohjalle tulisi selvittää. Tähän saakka kielipesätoimintaa on toteutettu erillisten vuosittain haettavan valtionavustuksen turvin. Kielipesätoiminnan pysyvyyden takaamiseksi olisikin ensiarvoisen tärkeää, että kielipesien pysyvyys olisi valtion rahoituksella taattu ja määrätty lain tasolla.

Inarissa 10. päivänä lokakuuta 2018

Tiina Sanila-Aikio
puheenjohtaja

Anne Kirste Aikio
saamen kieliturvasihteeri

Puheenjohtaja päätti lausunnosta 11.10.2018.

Lausunnon valmisteluun osallistui ma. kielipesäohjaaja Annika Pasanen sekä hallintopäällikkö Pia Ruotsala-Kangasniemi.